

Besluit

Accreditatiebesluit met een positief eindoordeel voor de opleiding Bachelor of Laws in de rechten (academisch gerichte bachelor) van de Universiteit Antwerpen

datum	Bevindingen en overwegingen
4 april 2017	De NVAO steunt haar inhoudelijke besluitvorming op de onderstaande elementen uit het
onderwerp	visitatierapport.
Definitief accreditatiebesluit	
Bachelor of Laws in de rechten	<i>Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau</i>
(academisch gerichte bachelor)	De visitatiecommissie (commissie) beoordeelt het beoogd eindniveau voor het reguliere
van de Universiteit Antwerpen	traject als voldoende.
(004946)	
bijlagen	Conform de opdrachtverklaring en de onderwijsvisie van de Universiteit Antwerpen streeft
4	de faculteit naar student-gecentreerd, competentiegericht en activerend onderwijs. Onder
	student-gecentreerd en activerend onderwijs begrijpt de faculteit dat studenten actieve en
	zelfstandige partners zijn die mede hun eigen leerproces sturen en gestimuleerd worden tot
	zelfstandigheid, oplossingsgericht handelen en het maken van verantwoorde keuzes. In het
	onderwijsbeleidsplan heeft de Faculteit Rechten haar onderwijsvisie en eigenheid
	neergeschreven. De commissie meent dat deze helder zijn opgemaakt en leiden tot het
	maken van duidelijke keuzes.

De opleiding rechten aan de Universiteit Antwerpen wenst een programma aan te bieden dat 1) een sterke basisopleiding in het recht combineert met een mogelijkheid tot specialisatie in onderdelen ervan; 2) de nadruk legt op de verwevenheid van recht, mens en samenleving en op de verantwoordelijkheid van de jurist daarin; 3) algemene intellectuele, juridische en wetenschappelijke vaardigheden bijbrengt en dit doorheen de hele opleiding, culminerend in de Meesterproef; 4) de zelfwerkzaamheid van de student bevordert door hem een brede waaier aan werkvormen aan te bieden waarin deze actief dient op te treden; 5) de student zelf centraal stelt door hem, op persoonlijke wijze, in zijn mogelijkheden te begeleiden en op zijn verantwoordelijkheden aan te spreken.

Om deze doelstellingen te concretiseren heeft de opleiding opleidingsspecifieke leerresultaten uitgeschreven. De commissie heeft de opleidingsspecifieke leerresultaten van de opleiding aandachtig bestudeerd en oordeelt dat deze in overeenstemming zijn met de Vlaamse Kwalificatiestructuur en het domeinspecifiek leerresultatenkader. De opleiding heeft de doelstellingen bovendien afgestemd met het vakgebied en het werkveld. Het afnemende beroepenveld is in de faculteit op permanente wijze vertegenwoordigd in de Facultaire Reflectiegroep Onderwijs.

Pagina 2 van 11 Voor de bacheloropleiding werden ten opzichte van de domeinspecifieke leerresultaten een aantal bijkomende kerncompetenties neergeschreven op het vlak van bijvoorbeeld mondelinge en schriftelijke vaardigheden, ook in het Frans en het Engels, of de houding tegenover elke vorm van godsdienstbeleving en levensovertuiging. De commissie meent dat dit een goede oefening is, maar ze meent dat de opleiding zich er van bewust moet zijn dat de profilering weinig uniek is ten opzichte van de andere Vlaamse rechtenopleidingen.

Met betrekking tot de doelstellingen rond taalvaardigheden acht de commissie verdere reflectie noodzakelijk. De opleiding wil de studenten actieve kennis van het Frans en het Engels, en een passieve kennis van het Duits bijbrengen. Dit aspect op zich is lovenswaardig, gezien het feit dat de Antwerpse opleiding hieraan actief wil bijdragen. Tijdens de gesprekken werd het echter voor de commissie helder dat niet alle betrokkenen van de opleiding dezelfde interpretatie gaven aan wat verwacht mag worden van actieve en passieve kennis van een vreemde taal.

De vooropgestelde aandacht voor internationalisering is volgens de commissie positief. Volgens de commissie getuigt dit van een goede visie op internationalisering, met evenzeer een aantoonbaar resultaat met het oog op de 2020-norm. De aandacht voor de beheersing van het Frans en de contacten met Franse universiteiten in het kader van internationale uitwisseling van studenten wordt door de commissie gewaardeerd.

De commissie concludeert dat de generieke kwaliteitswaarborg 1 – het beoogd eindniveau – voldoet aan de basiskwaliteit. De OLR voldoen aan de DLR en er heeft voldoende afstemming met het werkveld en het vakgebied plaatsgehad.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor het reguliere traject als goed.

Uit het ZER leert de commissie dat het programma van de rechtenopleiding aan de UAntwerpen als één geheel is geconcipieerd, met in elk opleidingsjaar drie grote vakkenclusters opgebouwd rond een type van opleidingsonderdelen, namelijk 1) grondslagen en hulpwetenschappen; 2) juridische opleidingsonderdelen met oefeningen; 3) (juridische) vaardigheden. Deze vakkenclusters lopen als een rode draad doorheen de gehele opleiding, waarin kennis, inzicht en vaardigheden gradueel worden uitgebouwd via leerlijnen.

In de opleidingsonderdelen 'grondslagen en hulpwetenschappen' worden juristen opgeleid met een open vizier op de samenleving en met oog voor de verantwoordelijke rol die de jurist opneemt in de maatschappij. Zo krijgen de studenten in eerste bachelor "Sociologie en rechtssociologie", in tweede bachelor "Filosofie en rechtsfilosofie" en in derde bachelor "Psychologie en rechtspsychologie". Voorts krijgen de bachelorstudenten "Politicologie" en "Economie", en, gelet op de techniciteit, in eerste master de mogelijkheid om "Economische analyse van het recht" te volgen.

Pagina 3 van 11 De juridische plichtvakken bieden de studenten een grondige kennis van alle rechtsdomeinen. De klemtoon bij deze opleidingsonderdelen ligt niet uitsluitend op kennis, maar ook op inzicht en toepassing met het oog voor de recentste ontwikkelingen in het betrokken rechtsdomein (wetgeving, rechtspraak en rechtsleer). Als aandachtspunt hierbij formuleert de commissie de plaats van 'Gerechtigd Recht' in de eerste bachelor. De commissie stelt zich vragen of een dergelijke materie die een belangrijke mate van voorkennis vereist, niet te vroeg komt voor de studenten en bijgevolg niet voldoende diepgaand wordt behandeld. Bijkomend ziet de commissie ruimte om bij de verplichte juridische onderdelen de rechtsoefeningen, met inbegrip van rechtsvergelijking, uit te breiden.

Bij de juridische vaardigheden wordt een onderscheid gemaakt tussen drie verschillende leerlijnen. In de leerlijn schriftelijke vaardigheden leert de student om zowel synthetisch als analytisch op heldere wijze zijn redenering weer te geven, en dat zowel tegenover juristen als niet-juristen. In de leerlijn mondelinge vaardigheden leren studenten debatteren, presenteren en eveneens op een heldere en consistente wijze hun mening of hun redenering in correct taalgebruik weer te geven. Tot slot is er de leerlijn onderzoeksvaardigheden waarin studenten leren opzoeken alsook rechtsbronnen leren te gebruiken op een wetenschappelijk/academisch verantwoorde wijze bij de opbouw van een argumentatie. De commissie looft de aandacht voor vaardigheden in het programma. Ook de stage in de master, die hierbij aansluit, acht de commissie positief.

Ondanks enkele hierboven geformuleerde opmerkingen, oordeelt de commissie dat het programma evenwichtig is opgebouwd, met een goede spreiding tussen de juridische opleidingsonderdelen, de hulpwetenschappen, oefeningen en vaardighedenonderwijs. Alle leerresultaten kennen bijgevolg een zichtbare plaats in het programma. De commissie oordeelt dan ook dat de inhoud en de vormgeving van het programma de studenten in staat stelt om de beoogde leerresultaten te bereiken.

De docenten maken gebruik van verschillende onderwijsvormen, waarbij interactief wordt gewerkt, wat op zich lovenswaardig is in het over het algemeen grootschalig onderwijs. Op het vlak van activerend onderwijs zijn volgens de commissie dan nog wel stappen te zetten. Het activerend onderwijs wordt vertolkt door uiteenlopende praktijken, waarbij de best practices nog te weinig worden uitgewisseld tussen de docenten. Bovendien zouden meer tussentijdse oefeningen en toetsen in opleidingsonderdelen met veel studenten zoals 'personen- en familierecht' er toe bijdragen dat de studenten geactiveerd worden. Het cursusmateriaal is naar de mening van de commissie degelijk uitgewerkt en toont voldoende variatie. Zo bestaat het materiaal uit handboeken, syllabi, wetenschappelijke artikels en naslagwerken. Ook het elektronisch leerplatform is volgens de commissie voldoende uitgebouwd en frequent gebruikt.

Het docentenbestand is voldoende uitgebreid om op kwalitatieve wijze onderwijs te kunnen verzorgen. Opvallend is de keuze van de faculteit om voornamelijk voltijdse docenten aan te nemen, die dus minder dan aan andere instellingen een academische opdracht combineren met een taak in de advocatuur. De commissie meent dat dit de betrokkenheid van de academische staf vergroot en het onderwijsproces ten goede komt. Tegelijk hebben de docenten, door hun neventaken en contacten met het werkveld, nog voldoende voeling met de praktijk. De docenten zijn bovendien vakinhoudelijk sterk. De onderwijskundige professionalisering van het team kan nog verder worden versterkt. Dit met het oog op de introductie van nog meer activerend onderwijs.

Pagina 4 van 11 De studenten met wie de commissie sprak gaven aan tevreden te zijn over de kwaliteiten van de docenten. Ze gaven bovendien aan dat de docenten toegewijd, betrokken en aanspreekbaar zijn.

De opleiding kan rekenen op goede voorzieningen. De bibliotheek bezit een mooie collectie boeken, tijdschriften en databanken, en biedt de studenten tevens de ruimte om te studeren of te werken in groepsverband. Dit laatste verdient wel steeds aandacht. Nu de opleiding sterk focust op de vaardigheden van de studenten, bestaat immers de kans dat de studenten de werkplekken in de bibliotheek ook meer zullen gebruiken om te studeren of samen aan opdrachten te werken, dan wel voor eigenlijk opzoekwerk. Verder heeft de commissie lof voor de pleitzaal en de bemiddelingszaal die werd voorzien van moderne technologie. De pleitzaal, bibliotheek en andere lokalen zijn allemaal goed uitgerust en geven een frisse indruk, die bijdraagt aan de leeromgeving van de studenten.

Ook de immateriële voorzieningen, zoals de studentenadministratie en de studiebegeleidende diensten zijn naar het oordeel van de commissie performant. Al vanaf de instroom worden de studenten begeleid. De taaltoetsen Academisch Nederlands, Frans en Engels zijn hierbij essentieel. Nog in het eerste jaar van de bachelor worden proefexamens georganiseerd. Voor bepaalde opleidingsonderdelen in de bachelor worden ook repetitiecolleges georganiseerd. Elke student krijgt vanwege de faculteit een mentor toegewezen om hulp te bieden bij de overgang van het secundair naar het universitair onderwijs. De mentor is een ZAP- of AAP-lid. De mentor volgt de student op en bespreekt de resultaten van de verschillende instaptoetsen en geeft ook feedback bij de tussentijdse toetsen. De studiebegeleiding is het intensiefst in het eerste jaar, wat volgens de commissie een logische keuze is. In de latere jaren en in de master is er nog steeds studiebegeleiding voorzien voor de studenten die dat wensen, maar wordt hier door de studenten minder gebruik van gemaakt. Ook zijn de docenten aanspreekbaar, zo stelt de commissie vast. De commissie acht de inspanningen van de docenten, het assisterend personeel en de studiebegeleidende diensten lovenswaardig. Wel vraagt ze aandacht voor een beleid ten aanzien van de zwakkere studenten of de no-show-studenten, die nu te vaak afwezig zijn tijdens de colleges en de oefensessies, maar evengoed niet deelnemen aan de extra begeleidingssessies.

Hierbij aansluitend acht de commissie het zinvol om na te denken hoe ook de betere studenten blijvend uitgedaagd kunnen worden. Een honourstraject zou tegemoet kunnen komen aan de verzuchtingen van deze studentengroep.

Het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding is goed ontwikkeld. De Cel voor Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (CIKO) speelt hierin een belangrijke rol en is er in geslaagd om opvallende verbetering, bijvoorbeeld op het vlak van toetsen en beoordelen, door te voeren. De verbeterpunten uit het verleden, inclusief suggesties van de vorige visitatiecommissie, zijn onderzocht en indien mogelijk gerealiseerd. De opleiding doet dit volgens de PDCA-methode. Het valt de commissie positief op dat niet alleen de Plan- en Do-fase zijn gerealiseerd, maar dat ook aandacht uitgaat naar de Check en Act. Ook uit het zelfevaluatierapport bleek voor de commissie dat de opleiding zich kritisch in vraag durft te stellen.

Pagina 5 van 11 Het doorstroomrendement in de opleiding is op orde. Slechts een fractie van de bachelorstudenten stroomt door naar het werkveld. De reden hiervoor is dat het werkveld weinig tot geen interesse toont in afgestudeerde bachelors en dat bovendien de opleiding van de studenten nog niet voltooid lijkt.

In 2011-2012 haalden 47.83% van de studenten het bachelordiploma in 3 jaar. 32.6% had een vierde jaar nodig.

De commissie concludeert dat het onderwijsproces de studenten in staat stelt het beoogde eindniveau te bereiken. Het programma, de onderwijsvormen, het personeel en voorzieningen vormen een samenhangende leeromgeving die uitdagend is voor de studenten. Het onderwijsproces stijgt volgens de commissie systematisch uit boven de basiskwaliteit. De commissie kent daarom de score goed toe aan de generieke kwaliteitswaarborg 2 – het onderwijsproces.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor het reguliere traject als goed.

Binnen de krijtlijnen van het onderwijs en examenreglement van de universiteit werkte de faculteit een toetsvisie uit. De CIKO-medewerker heeft de laatste jaren een actieve rol gespeeld in de ontwikkeling en de uitrolling van het toetsbeleid, waarbij aandacht ging naar het overtuigen van het onderwijzend personeel over de meerwaarde van een degelijk toetsbeleid. De commissie heeft tijdens de gesprekken met docenten en assistenten mogen vaststellen dat deze aanpak vruchten afwerpt.

De opleiding hanteert een waaier aan evaluatievormen. Er wordt gestreefd naar een goede spreiding tussen mondelinge en schriftelijke examens. Daarbij wordt ernaar gestreefd om in de bachelorjaren een significant aandeel aan mondelinge examens met schriftelijke voorbereiding of schriftelijke examens met mondelinge toelichting te behouden, ondanks de grote studentenaantallen. De bachelorstudent legt ongeveer de helft van de examens mondeling af en het aandeel multiple choice examens wordt binnen het geheel van de opleiding beperkt gehouden. Examens die uitsluitend bestaan uit meerkeuzevragen worden geweerd en aangevuld met een open reflectievraag. Voor de vaardighedenpakken worden naast examens ook vormen van permanente evaluatie gebruikt: oefeningen, tussentijdse toetsen, medewerking tijdens de contactmomenten. Daarnaast wordt de student beoordeeld via schriftelijke werkstukken en/of mondelinge presentatie.

Ook de transparantie en validiteit van de evaluatie en toetsing is geborgd. De docenten werken met verbeterseutels en modelantwoorden, voornamelijk bij het vaardighedenonderwijs. Bovendien worden ook toetsmatrijzen gebruikt, waarbij de faculteit er op toeziet dat deze wel degelijk worden gehanteerd. Dit verdient naar het oordeel van de commissie goed. De commissie denkt wel dat het zinvol zou zijn om de beoordelingsformulieren, die door de docenten/assistenten worden ingevuld, aan de studenten terug te geven, aangezien hierin belangrijke feedback is in opgenomen. Zeker voor tussentijdse opdrachten is de feedback nuttig om het leermoment van de student te versterken.

De commissie concludeert dat de toetspraktijk van de opleiding valide, transparant en betrouwbaar is.

Pagina 6 van 11 De alumni gaven aan tevreden te zijn met de doorlopen opleiding. Allen gaven ze aan vrijwel direct werk te vinden. De meeste afgestudeerden gaat aan de slag aan de balie, de magistratuur, in het onderwijs, bij de overheid of de consultancy. Een aanzienlijk aandeel gaat aan de slag als bedrijfsjurist. De commissie wil hierbij één opmerking formuleren: enkele alumni gaven aan dat de informatievoorziening over mogelijke vervolgoopleidingen (LLM) in binnen- en buitenland mag versterkt worden.

De diplomarendementen en de drop-outcijfers van de reguliere opleiding liggen in de lijn met het Vlaams gemiddelde. Het studierendement in de bachelor bedraagt in 2010-2011 69,9%. In het eerste jaar van de bachelor is er nog een aanzienlijke drop-out die in de lijn ligt met deze aan andere Vlaamse instellingen. Daarna neemt deze sterk af. In 2009 lag de drop-out in de bachelor in het eerste jaar op 30,71% en in het tweede jaar op 9,79%. Aan het einde van de bachelor stromen de studenten door naar de master.

De commissie concludeert dat het gerealiseerd eindniveau van de opleiding goed is. Het toetsbeleid en de toetspraktijk, die sterk ontwikkeld zijn, staan er voor garant dat alle afgestudeerden het vooropgestelde eindniveau bereiken. Ook de rendementcijfers zijn een indicator voor het goede eindniveau.

Eindoordeel commissie

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding Bachelor of Laws in de rechten (academisch gerichte bachelor) voor het reguliere traject voldoet aan alle generieke kwaliteitswaarborgen. Ze beoordeelt de kwaliteit van de opleiding als goed.

Aanbevelingen commissie

De NVAO onderschrijft de aanbevelingen van de commissie.

Bevindingen NVAO

- Het visitatierapport is opgesteld en onderbouwd overeenkomstig het toepasselijke Kader voor de opleidingsaccreditatie 2de ronde (8 februari 2013);
- De commissie heeft voor de externe beoordeling het visitatieprotocol gevolgd zoals vastgesteld door de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (augustus 2013);
- Het visitatierapport geeft inzicht in de samenstelling van de commissie;
- Het visitatierapport bevat een onderzoek ten gronde naar de aanwezigheid van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen.

Pagina 7 van 11 **Besluit**

betreffende de accreditatie van de Bachelor of Laws in de rechten (academisch gerichte bachelor) van de Universiteit Antwerpen, met uitsluiting van de variant van het werkstudententraject.

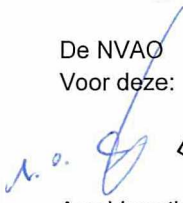
De NVAO,
Na beraadslaging,
Besluit:

Met toepassing van de Codex Hoger Onderwijs, in het bijzonder de artikelen II.133-II.149, besluit de NVAO accreditatie te verlenen aan de opleiding Bachelor of Laws in de rechten (academisch gerichte bachelor) georganiseerd door de Universiteit Antwerpen. De opleiding wordt aangeboden te Antwerpen zonder afstudeerrichtingen. De kwaliteit van de opleiding is goed.

De accreditatie geldt van 1 oktober 2016 tot en met 30 september 2024.

Den Haag, 4 april 2017

De NVAO
Voor deze:

Ann Verreth
(vicevoorzitter)

Dr. Marc Luwel
Bestuurder

1 Het ontwerp van accreditatiebesluit werd aan de instelling bezorgd voor eventuele opmerkingen en bezwaren. Bij e-mail van 31 maart 2017 heeft de instelling laten weten geen opmerkingen te hebben.

Pagina 8 van 11 **Bijlage 1: Globale oordelen NVAO**

De onderstaande tabel geeft per generieke kwaliteitswaarborg het globaal oordeel van de NVAO weer, alsook het eindoordeel.

Generieke kwaliteitswaarborg

Oordeel	
1. Beoogd eindniveau	Voldoende
2. Onderwijsproces	Goed
3. Gerealiseerd eindniveau	Goed
Eindoordeel opleiding	Goed

Naam instelling	Universiteit Antwerpen
Adres instelling	Prinsstraat 13 B-2000 ANTWERPEN
Aard instelling	ambtshalve geregistreerd
Naam associatie	Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA)
Naam opleiding (Graad, kwalificatie, specificatie)	Bachelor of Laws in de rechten
Niveau en oriëntatie	academisch gerichte bachelor
Bijkomende titel	geen
Opleidingsvarianten: – Afstudeerrichtingen – Studietraject voor werkstudenten	geen
Onderwijstaal	Nederlands
Vestiging(en) opleiding	Antwerpen
Studieomvang (in studiepunten)	180
Vervaldatum accreditatie, tijdelijke erkenning of erkenning nieuwe opleiding	30 september 2016
Academieja(a)r(en) waarin opleiding wordt aangeboden ²	2015 – 2016
(Delen van) studiegebied(en)	Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen
ISCED benaming van het studiegebied	04 Business, administration and law / 042 Law / 0421 Law

² Betreft het lopende academiejaar, op het ogenblik van de accreditatieaanvraag

1. Basiskennis hebben van en inzicht hebben in de grondslagen, de beginselen, de terminologie en structuren van het Belgische, Europese en internationale recht.
2. Basiskennis hebben van en inzicht hebben in historische, filosofische, sociale, economische en politieke factoren die het recht beïnvloeden en vorm geven in de samenleving.
3. Kritisch reflecteren over het recht en over de relatie tussen het recht en de samenleving.
4. Bewust zijn van het dynamische karakter van het recht.
5. Basiskennis hebben van concepten van bepaalde andere rechtssystemen.
6. De bronnen van het recht kennen, vinden, interpreteren en op een academisch-wetenschappelijk verantwoorde wijze aanwenden.
7. Basismethoden van juridisch onderzoek kennen en beheersen.
8. Zelfstandig feiten kwalificeren en de relevante rechtsregels toepassen.
9. Een logische en correcte juridische argumentatie opbouwen, begrijpelijk verwoorden en verdedigen.
10. Een analyse en synthese van casussen en juridische vraagstukken op academisch-wetenschappelijk verantwoorde wijze helder en gevat presenteren en rapporteren, zowel schriftelijk als mondeling, aan vakgenoten en niet- vakgenoten.

Pagina 11 van 11 **Bijlage 4: Samenstelling commissie**

Voorzitter:

- Prof. dr. Patrick Wautelet, gewoon hoogleraar internationaal privaatrecht, Université de Liège;

Leden:

- Prof. dr. Lieke Coenraad, hoogleraar Privaatrecht, in het bijzonder Conflictoplossingen en gewezen-directeur onderwijs faculteit Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam;
- Dr. Ivan Veroughstraete, ere-voorzitter Hof van Cassatie;
- Joren Janssen, student master in de rechten, transnationale Universiteit Limburg (student-lid).

De commissie werd ondersteund door dhr. Andreas Smets, projectbegeleider en secretaris.